

רמב"ם, הלכות ציצית, פרק ג', הלכה י"א

אף על פי שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת כציצית כדי שיקיים מצוה זו ובשעת התפלה צריך להזהר ביותר גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים.

האם מצות ציצית חיובית או קיומית לפי ההלכה הנ"ל?

2. רמב"ם, סוף מצוות עשה

ומהם מצות מתחייבות בהכרח בכל זמן בכל מקום ובאיזה ענין שיהיה, כגון ציצית ותפלין ושמירת שבת, ונקראו המצות שהן מזה המין מצות הכרחיות מפני שהם מתחייבות לכל איש שהגיע לפרקו מישראל בהכרח בכל זמן ובכל מקום ובכל ענין.

האם מצות ציצית חיובית או קיומית לפי הנ"ל?

3. רמב"ם, הלכות שבועות, פרק א', הלכה ד'

"שבועת שוא נחלקת לארבע מחלוקות ..."

רמב"ם, הלכות שבועות, פרק א', הלכה ו'

שלישית שנשבע לבטל את המצוה, כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, שלא ילבש תפלין, ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות, ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות ובימים טובים וכן כל כיוצא בזה.

4. רמב"ם, הלכות שבועות, פרק ה', הלכה י"ט

נשבע שהניח תפלין היום או לא הניח, שנתעטף בציצית או לא נתעטף הרי זה שבועת ביטוי לשעבר, שזה מגיד דבר שנעשה ולא נשבע על המצוה לא לקיימה ולא לבטלה.

מה הגדרת המצוה לפי הלכות אלו?

מהי הסתירה בין המקורות לעיל? נסה ליישבה בעזרת המקורות הבאים.

5. שו"ת התשבץ, חלק א', סימן ק'

התשבץ נשאל על אחד שנשבע שלא יפטור יבמתו ודעת השואל היתה שהנשבע שלא לייבם או שלא לחלוץ שהשבועה חלה עליו ואינו נקרא נשבע לבטל המצוה, שכן אם נשבע שלא ייבם הרי אפשר לו בחליצה, ואם נשבע שלא לחלוץ הרי אפשר לו בייבום. ועל זה כתב התשבץ:

ולכאור' נראה שאם נשבע שלא ייבם דלא חלה עלי' שבועה דמושבע ועומד הוא ... ואפשר לדמות זה למי שנשבע שלא יטעם כלום ביי"ט לרבי אליעזר דס"ל או כולו לשם או כולו לכם ואמר' (ביצה ט"ו ע"ב) דלדידיה שמחת י"ט רשות היא, ואפ"ה משמע ודאי שהנשבע שלא יטעם כלום הוי נשבע לבטל המצוה ... ה"נ גבי מצות יבמין אע"ג דמצות' מן המוכחר ליבם כיון דאי לא בעי ליבומי רמיא עליה מצות חליצה לא מקרי' הרעה דרשות ולא חלה עליה שבועה... אלא ודאי כל שיש בעשיית הדבר כשעשוהו מצוה, אף על גב דמצו' פטר נפשיה מינה, הוי נשבע לבטל את המצוה.

6. רמב"ם, סוף מצוות עשה

תמצא המצות ההכרחיות ששים מהם, ובתנאי שיהיה האיש שאמרנו שחייב באלו הששים מצות הכרחיות שיהיה ענינו כענין שרוב בני אדם בו, והוא שיהיה עומד בבית במדינה ויאכל המאכלים הידועים למין האדם, רוצה לומר הלחם והבשר ויעשה סחורה עם בני אדם וישא אשה ויוליד בנים.

7. הגהות מיימוניות, הלכות ציצית, פרק ג', אות ע'

והיה עובדא דמלאכא אשכחיה לרב קטינא וכו' עד ענשיתו אעשה וכו' (מנחות מ"א). משמע שבית דין של מעלה מענשין כדאמר ליה בעידן ריתחא מענשין, פר"י דהיינו דוקא בימיהם שהיו רגילים במלבושי ארבע כנפות אף בלא שום מצוה ולפיכך היו ראויין ליענש אבל אין אנו רגילין בכך אא"כ ילבשנו אדם למצוה.

8. רמב"ם, הלכות ציצית, פרק ג' הלכה י"ב

לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנא' וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד'

9. אור זרוע, סימן ק"מ

"והא דמברכינן להתעטף בציצית, אף על גב שאין חובה להתעטף אפילו למאן דאמר חובת גברא" ... !?

מצוות ציצית

תכלת ולבן

1. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה יד

והמצוה הי"ד היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה (ס"פ שלח) ועשו להם ציצית וכו' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. ולא תמנה בשתי מצות אף על פי שהשרש אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת (שם לח א) לאמרם בספרי (והו' סוף שרש יא ממכילי דר"י) יכול שהן שתי מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. וזאת אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בתחלת גמר קדושין (לג ב) וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו ברביעי ממנחות (לח - מד א)

2. ספר המצוות לרמב"ם שורש יא

ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אינם מעכבין זה את זה. כי העולה במחשבה שאחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחבירו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמה. כמו שאמרו (שם) התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת. והנה היה אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת יימנו בשתי מצות לולי מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל (בעשי יד הובא מספרי) והוא אמרם שם יכול שהן שתי מצוות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד. כי הכוונה בציצית למען תזכרו. אם כן כלל הדבר המחייב לזכרון מצוה אחת יימנה. הנה לא נשאר לנו אם כן שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אינם מעכבין כי אם לענין לבד האם הוא ענין אחד או ענינים רבים.

3. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש יא

אם הנראה לרב הוא שראוי למנות החלקים שאינם מעכבים זה את זה מצות רבות כמנין החלקים אל ישנה סברתו מפני הברייתא הזו שהיא באמת כך פירושה יכול יהו שתי [מצות] כלומר שלא יעכבו זו"ז תלמוד לומר והיה לכם לציצית וראיתם אותו דמשמע שהיא מצוה אחת שהתכלת מעכב את הלבן והלבן מעכב את התכלת והברייתא הזו נשנית אליבא דרבי דאמר בגמר מנחות (לח א) וראיתם אותו מלמד שמעכבין זה את זה. וזו היא ששינונו במשנתנו במנחות (כח א) ושנו אותה בספרי ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת רבי ישמעאל [אומר] ארבעתן ארבע מצות. ומכאן תלמוד שבאמרם מצוה אחת ירצו בו שהם מעכבין זה את זה והאומר שאינם מעכבין יעשה אותם מצות רבות.

ימהי מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בהבנת הברייתא "יכול שהן שתי מצוות..." ומהן השלכותיה?

4. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש יא

והתמה מן הרב אם לדעת המכלתא הזו התכלת והלבן אינם מעכבין זה את זה לאי זה ענין שנו שם מצוה אחת ואינם שתי מצות. וכי בא התנא הזה עכשיו למנות מאתים וארבעים ושמונה מצות עשה וללמדנו שלא נביא ענין ציצית בחשבונו אלא למצוה אחת (יד א). זה הדבר איננו ראוי לטעות בו.

ימהי קושיית הרמב"ן על הרמב"ם? הסבר את שיטת הרמב"ם. העזר במקור הבא.

5. רמב"ם הלכות ציצית פרק א הלכה ה

אע"פ שאין אחד מהן מעכב את חברו אינן שתי מצות אלא מצות עשה אחת, והלובש טלית שיש בה לבן או תכלת או שניהם כאחד הרי קיים מצוות עשה אחת, אמרו חכמים הראשונים והיה לכם לציצית מלמד ששניהם מצוה אחת.